

BARTŁOMIEJ NOWAK¹, ALEKSANDRA KNAP²

Prawo do nieprzerwanego dostępu do energii elektrycznej wobec konfliktu zbrojnego – analiza jego charakteru z perspektywy dóbr osobistych³

Wpłynął: 30.07.2025. Akceptacja: 1.09.2025

Streszczenie

Autorzy podejmują próbę oceny, czy prawo do nieprzerwanego dostępu do energii elektrycznej może być kwalifikowane jako dobro osobiste w rozumieniu reguł prawa cywilnego. Punktem wyjścia są doświadczenia zbrojnej agresji Rosji na Ukrainę, które wyraźnie ukazały, jak kluczowe znaczenie dla życia jednostki ma stabilny dostęp do energii. Ponadto autorzy analizują pojęcia: bezpieczeństwa energetycznego i dóbr osobistych. Omawiają również orzeczenia dotyczące prawa do nieprzerwanego dostępu energii elektrycznej, które pozwalają ukazać aspekty ochrony tego prawa.

Słowa kluczowe: dobra osobiste, naruszenie dóbr osobistych, prawo do nieprzerwanego dostępu do energii elektrycznej, bezpieczeństwo energetyczne, wojna, energia.

---

¹ Prof. ALK dr hab. Bartłomiej Nowak – Akademia Leona Koźmińskiego (Polska); e-mail: bnowak@kozminski.edu.pl; ORCID: 0000-0002-0773-7852.

² Aleksandra Knap – Akademia Leona Koźmińskiego (Polska); e-mail: aknap@kozminski.edu.pl; ORCID: 0000-0003-1511-9103.

³ Badania wykorzystane w artykule nie zostały sfinansowane przez żadną instytucję.

BARTŁOMIEJ NOWAK, ALEKSANDRA KNAP

The Right to Uninterrupted Access to Electricity in the Context of Armed Conflict – An Analysis of Its Nature from the Perspective of Personal Rights⁴

Abstract

The authors attempt to assess whether the right to uninterrupted access to electricity can be classified as a personal right within the meaning of civil law principles. The starting point is the experience of Russia's armed aggression against Ukraine, which clearly demonstrated the crucial importance of stable access to energy for individual life. Additionally, the authors analyze the concepts of energy security and personal rights. The article also discusses court rulings concerning the right to uninterrupted access to electricity, which help to highlight aspects of the protection of this right.

Keywords: personal rights, violation of personal rights, right to uninterrupted access to electricity, energy security, war, energy.

---

⁴ The research in this article has not been supported financially by any institution.

Wstęp

Energia odgrywa kluczową rolę w XXI w., ponieważ leży u podstaw rozwoju gospodarczego, zapewnienia bezpieczeństwa państw oraz realizacji celów zrównoważonego rozwoju⁵. Zapewnienie bezpiecznych dostaw nośników energii po rozsądnych cenach przy poszanowaniu ochrony środowiska stanowi jedno z głównych zadań sprawnie funkcjonującego państwa⁶.

Przed rokiem 2022 Rosja pełniła funkcję kluczowego, długoterminowego dostawcy energii dla Unii Europejskiej, a współpraca energetyczna była podstawą wzajemnych stosunków oraz miała znaczenie dla kształtowania unijnej polityki energetycznej⁷. Jednak konflikt zbrojny i agresja Rosji zmieniły współrzędne w zakresie bezpieczeństwa energetycznego państw UE. W wyniku wojny państwa członkowskie zmuszone zostały do stawienia czoła kryzysowi energetycznemu⁸. Wojna unaocniła, jak fundamentalne znaczenie dla funkcjonowania jednostki ma dostęp do stabilnych źródeł energii.

Z racji tego, że art. 23 k.c.⁹ nie zawiera enumeratywnie wymienionych dóbr osobistych, kluczowe stało się zbadanie, czy jednostce przysługuje dobro osobiste w postaci prawa do niezakłóconego dostępu do energii i czy może ono być chronione na gruncie prawa cywilnego. Choć dobra osobiste odnoszą się do niematerialnych wartości, takich jak godność, wolność, prywatność czy zdrowie, to jednak w literaturze przedmiotu i orzecznictwie coraz częściej pojawiają się stanowiska wskazujące na potrzebę ich redefinicji – z uwzględnieniem współczesnych przemian społecznych, ekonomicznych i cywilizacyjnych.

Rozważania nad granicami i ewolucją dóbr osobistych stanowią jedno z istotnych zagadnień współczesnego prawa cywilnego, co znajduje odzwierciedlenie w bogatym dorobku orzeczniczym Sądu Najwyższego. Jedną z kluczowych postaci kształtujących tę dziedzinę jest Sędzia Tadeusz Wiśniewski, który wyznaczył standardy w tym zakresie.

⁵ H.H. Nguyen, P.V. Nguyen, V.M. Ngo, *Energy security and the shift to renewable resources: The case of Russia-Ukraine war*, "The Extractive Industries and Society" 2024, 17.

⁶ A. Boute, *Energy Dependence and Supply Security*, Oxford 2023, s. 1.

⁷ J. DeBardeleben, *Introduction: A Transnational Approach to EU-Russia Relations*, [w:] T. Casier, J. DeBardeleben (red.), *EU-Russia Relations in Crisis. Understanding Diverging Perceptions*, New York 2018.

⁸ L. Barner, F. Holz, Ch. von Hirschhausen, C. Kemfert, *Is Russian gas still needed in the European Union? Model-based analysis of long-term scenarios*, "Energy Strategy Reviews" 2025, 58, 101646.

⁹ Kodeks Cywilny Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93, tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 1061.

Jego dorobek orzecznicy wyróżniała bowiem szczególna wrażliwość na wyzwania współczesności i gotowość do reagowania na realne problemy, z którymi mierzy się jednostka w otaczającym ją świecie. W XXI w. jednym z najważniejszych wyzwań stało się zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego. Nie jest ono jedynie kwestią techniczną czy polityczną, lecz fundamentem stabilności państwa i gwarantem godnego życia obywateli. W dobie globalnych napięć i transformacji jego znaczenie staje się wręcz egzystencjalne.

Ta właśnie dynamika interpretacyjna skłania do zbadania, czy i w jakim zakresie jednostka może korzystać z ochrony przewidzianej w Kodeksie cywilnym w odniesieniu do nowych wyzwań, takich jak zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego – nieprzerwanego korzystania z energii elektrycznej.

Wojna na Ukrainie

W lipcu 2021 r. przekaz dominujący w rosyjskich mediach oraz narracja samego prezydenta Rosji przedstawiała Ukrainę jako integralną część terytorium rosyjskiego. Jednocześnie podkreślano, że ukraińska niepodległość jest możliwa jedynie w ścisłym związku i współpracy z Rosją¹⁰.

W grudniu 2021 r. Rosja zainicjowała odrębne rozmowy z USA oraz NATO, domagając się formalnych gwarancji ograniczenia rozszerzania struktur sojuszu na wschód. Negocjacje te nie doprowadziły jednak do istotnych ustaleń. W odpowiedzi na narastające napięcia w rejonie granicy rosyjsko-ukraińskiej 2 lutego 2022 r. Departament Obrony Stanów Zjednoczonych zapowiedział wysłanie dodatkowych sił zbrojnych do Europy w regiony przygraniczne¹¹.

Po kilku miesiącach rozmieszczania rosyjskich baz wojskowych w pobliżu granicy z Ukrainą dnia 24 lutego 2022 r. Rosja dokonała oficjalnej inwazji na terytorium Ukrainy¹². Władimir Putin określił inwazję na Ukrainę mianem „specjalnej operacji wojskowej”, której celem miała być ochrona ludności Donbasu. Tę narrację szybko przejęły rosyjskie media, powielając ją w licznych artykułach i materiałach informacyjnych jako główny przekaz uzasadniający działania Rosji¹³.

¹⁰ <https://huri.harvard.edu/news/putin-historical-unity> (dostęp: 8.06.2025)

¹¹ W. Zhao, *Changes in Crude Oil Price under the Russia-Ukraine Conflict and Dynamics of Stock Market in G7 Countries*, „Highlights in Business, Economics and Management” 2023, 8, s. 337.

¹² W. Bounvou, A. Yatié, *The impact of the Ukraine-Russia war on world stock market returns*, „Economics Letters” 2022, 215.

¹³ O. Brusylowska, I. Maksymenko, *Analysis of the media discourse on the 2022 war in Ukraine: The case of Russia*, „Regional Science Policy & Practice” 2023, 15(1), s. 222–236.

Po inwazji Rosji na Ukrainę w lutym 2022 r. europejskie rynki gazu ziemnego zostały dotknięte poważnymi napięciami geopolitycznymi¹⁴. Uzależnienie od rosyjskiego gazu stało się w 2022 r. poważnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa energetycznego Europy. W odpowiedzi na ten kryzys kraje regionu zaczęły intensywnie rozwijać alternatywne źródła energii oraz nowe szlaki dostaw gazu, w tym zwiększając moce importowe LNG i budując nowe połączenia międzysystemowe¹⁵.

Bezpieczeństwo energetyczne

Aby móc rozpocząć rozważania na temat bezpieczeństwa energetycznego, należy na początku wskazać, czym jest bezpieczeństwo, a także w jaki sposób jest pojmowane. Według definicji słownikowej oznacza ono stan niezagrożenia¹⁶. Niemniej jednak określenie to nie uzasadnia wprost sensu bezpieczeństwa, dlatego definicję tę uzupełnia się poprzez dodanie do niej przymiotnika, który doprecyzowuje ją w zakresie semantycznym. Przykładem może być bezpieczeństwo militarne, ekonomiczne, państwowe¹⁷ czy właśnie energetyczne. Warto podkreślić, że termin „bezpieczeństwo energetyczne” jest wieloaspektowy¹⁸. Wynika to z faktu, iż bezpieczeństwo energetyczne rozumiane jest przez każdy kraj w nieco odmienny sposób – ze względu na uwarunkowania geograficzne i geopolityczne, podpisane umowy na dostawę surowców energetycznych, a także własne zasoby surowców¹⁹.

Choć samo pojęcie bezpieczeństwa energetycznego nie ma jednej, powszechnie przyjętej definicji, to w literaturze przedmiotu można wyróżnić różne podejścia do jego rozumienia – w tym ujęcie autonomiczne i zintegrowane, które odzwierciedlają charakter polityki energetycznej oraz strategię państw w dążeniu do stabilnych i pewnych dostaw energii. Autonomiczny charakter bezpieczeństwa energetycznego dotyczy osiągnięcia niezależności energetycznej danego państwa przy ograniczeniu importowanych surowców²⁰. Z perspektywy Międzynarodowej

¹⁴ L. Barner, F. Holz, Ch. von Hirschhausen, C. Kemfert, *Is Russian gas...*

¹⁵ A. Gritz, G. Wolff, *Gas and energy security in Germany and central and Eastern Europe*, „Energy Policy” 2024, 184, 113885.

¹⁶ Słownik PWN. Pozyskano z: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/bezpieczenstwo.html> (dostęp: 8.06.2025).

¹⁷ T.W. Kaźmierczak, *Bezpieczeństwo energetyczne – Implikacje uzależnienia polski od importu gazu z Rosji (zarys problemu)*, Warszawa 2008, s. 11.

¹⁸ B. Nowak, *Gas Market Liberalization and Energy Security Legal and Institutional Aspects*, Warszawa 2012, s. 94.

¹⁹ B. Nowak, *Bezpieczeństwo energetyczne Polski w kontekście bezpieczeństwa energetycznego Unii Europejskiej*, „Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem” 2010, 2, s. 219.

²⁰ P. Bożyk, H. Nyga-Lukaszevska [w:] P. Bożyk, *Bezpieczeństwo energetyczne Polski w ujęciu autonomicznym i zintegrowanym z Unią Europejską*, Warszawa 2013, s. 10.

Agencji Energetycznej bezpieczeństwo energetyczne w sposób autonomiczny pojmowane jest jako nieprzerwana dostępność źródeł energii po przystępnej cenie²¹. W długim okresie oznacza to poczynienie odpowiednich inwestycji zgodnych z zasadami ochrony środowiska. Natomiast w krótkim odstępie czasu dotyczy kwestii związanej z odpornością systemów, które są podatne na niemożliwe do przewidzenia zmiany²². Co więcej, bezpieczeństwo energetyczne jest identyfikowane z bezpieczeństwem ekonomicznym, publicznym, gospodarczym, a także międzynarodowym²³. Z tego względu definicja bezpieczeństwa energetycznego bywa często określana jako hybrydowa, ponieważ opiera się na różnych fundamentach²⁴. Konieczne jest przy tym uwzględnienie czynników zarówno geopolitycznych, jak i ekonomicznych²⁵.

Warto podkreślić, co składa się na istotę bezpieczeństwa energetycznego. Jego fundamentem są surowce energetyczne. Spełniają one trzy kluczowe kryteria. Po pierwsze – nie mają realnych substytutów. Po drugie – są nieodzowne dla sprawnego funkcjonowania gospodarki oraz stanowią podstawę działania państwa. Po trzecie – powszechnie uznaje się je za zasoby o strategicznym znaczeniu²⁶. Między innymi z tego względu bezpieczeństwo energetyczne zyskało status priorytetowy w polityce wielu państw²⁷ i w literaturze przedmiotu często traktowane jest jako element racji stanu²⁸, znajdując swoje formalne odzwierciedlenie również w polskim systemie prawnym. Bezpieczeństwo energetyczne stanowi bowiem jedną z fundamentalnych wartości systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z art. 5 Konstytucji RP państwo zobowiązane jest do zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom²⁹, przy czym, co istotne, jednym z jego kluczowych aspektów jest właśnie bezpieczeństwo energetyczne³⁰.

²¹ <https://www.iea.org/topics/energy-security> (dostęp: 8.06.2025).

²² R. Zajdler, *Kodeksy sieci rynku energii elektrycznej i gazu ziemnego w porządku prawnym postlizbońskiej Unii Europejskiej*, Warszawa 2019, s. 80.

²³ T.W. Kaźmierczak, *Bezpieczeństwo energetyczne...*, s. 12.

²⁴ R. Zajdler, *Kodeksy sieci...*, s. 80.

²⁵ Tak: M. Ruszel, *The significance of the Baltic Sea Region for natural gas supplies to the V4 countries*, "Energy Policy" 2020, 146, J.C. Jansen, A. J. Seebregts, *Long-term energy services security: What is it and how can it be measured and valued?*, "Energy Policy" 2010, 38(4), s. 1654–1664.

²⁶ T.W. Kaźmierczak, *Bezpieczeństwo energetyczne...*, s. 17.

²⁷ L. Chester, *Conceptualising energy security and making explicit its polysemic nature*, "Energy Policy" 2010, 38(2), s. 887–895.

²⁸ M. Domagała, *Bezpieczeństwo energetyczne. Aspekty administracyjno-prawne*, Lublin 2008, s. 26.

²⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483.

³⁰ Wyrok SA w Warszawie z dnia 25 marca 2021 r., sygn. VII Aga 920/19.

Dobra osobiste

W obliczu współczesnych zagrożeń i cyfrowej transformacji nieprzerwany dostęp do energii elektrycznej zyskuje nowy wymiar – przestaje być tylko usługą, a staje się warunkiem realizacji fundamentalnych praw człowieka. Aby móc ocenić, czy prawo do nieprzerwanego korzystania z energii elektrycznej może być uznane za dobro osobiste, konieczne jest w pierwszej kolejności przeanalizowanie samej istoty tej instytucji prawnej. Kluczowy dla dalszych rozważań będzie dynamiczny charakter dóbr osobistych.

Historycznie pierwszą próbę regulacji ochrony dóbr osobistych podjęto w ustawie z dnia 18 lipca 1950 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego³¹. Obecny kształt tej ochrony został jednak zdefiniowany przez art. 23 i 24 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny. W oparciu o wykładnię art. 23 k.c. orzecznictwo przyjmuje, że pojęcie dóbr osobistych obejmuje szeroki wachlarz wartości niematerialnych, w tym te, które pozwalają jednostce na swobodny rozwój jej cech psychicznych i charakteru, przyznając tę ochronę każdej osobie fizycznej³².

Dobra osobiste, rozumiane jako chronione prawem, niemajątkowe³³ i nierozdzielnie związane z człowiekiem³⁴ wartości³⁵, takie jak zdrowie czy prywatność, tworzą otwarty katalog. Ta elastyczność³⁶, wielokrotnie potwierdzana w orzecznictwie, pozwala na dynamiczne dostosowywanie ochrony prawnej do zmieniających się realiów³⁷. Uznaje się, że ochronie podlegają te wartości niemajątkowe, które społeczeństwo w danym momencie uznaje za kluczowe dla integralności jednostki³⁸. Jednocześnie postęp cywilizacyjny, w szczególności technologiczny, stwarza nowe możliwości ingerencji w sferę godności i integralności jednostki³⁹.

Mimo wielokrotnych prób, zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie⁴⁰, nie wypracowano jednej definicji dóbr osobistych – podobnie jak ma to miejsce w przypadku pojęcia bezpieczeństwa energetycznego.

³¹ Dz.U. z 1950 r. Nr 34, poz. 311.

³² Wyrok SN z dnia 10.06.1977 r., sygn. II CR 187/77.

³³ S. Grzybowski, *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*, Warszawa 1957, s. 17.

³⁴ B. Janiszewska [w:] J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2021, s. 357; E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny...*, komentarz do art. 23 Nb 2. Legalis.

³⁵ M. Pazdan [w:] *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2012, nb.12, s. 1234.

³⁶ W. Borysiak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 33, 2024, komentarz do art. 23 Nb 18, Legalis.

³⁷ E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 11, 2023, komentarz do art. 23 Nb 5, Legalis.

³⁸ K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks Cywilny. Komentarz do artykułów 1–449*¹¹, Warszawa 2008, s. 149.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ A. Knap, J. Studzińska, B. Nowak, J. Buchalska, *Prawo do czystego środowiska jako dobro osobiste i możliwość skutecznego egzekwowania orzeczeń z tego zakresu*, „Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem” 2024, 16. T.W. Kaźmierczak, *Bezpieczeństwo energetyczne...*, s. 17.

Dobra osobiste celowo pozostają pojęciem otwartym, aby umożliwić elastyczną ochronę w odpowiedzi na zmieniające się wartości i zagrożenia społeczne⁴¹. Podobnie, bezpieczeństwo energetyczne, które jest złożonym i wieloaspektowym procesem obejmującym nie tylko kwestie technologiczne, polityczne, ale także prawne.

Naruszenie dóbr osobistych

Z uwagi na związek dóbr osobistych z osobą fizyczną oraz ich niemajątkowy, niezbywalny charakter kluczowe staje się określenie warunków, których spełnienie pozwala na uznanie, że doszło do ich naruszenia.

Aby można było stwierdzić naruszenie dobra osobistego, konieczne jest spełnienie następujących przesłanek:

- istnieje dobro, które związane jest z daną osobą fizyczną;
- zachodzi obiektywna ocena, że dochodzi do naruszenia dobra osobistego w rozumieniu art. 24 § 1 zdanie drugie k.c.⁴².

Przesłanką, która musi wystąpić w procesie o ochronę dóbr osobistych, jest fakt naruszenia dobra osobistego. Naruszenie to musi mieć charakter albo rzeczywisty, albo prawdopodobny, tzn. musi istnieć wysokie prawdopodobieństwo jego wystąpienia⁴³.

M. Pazdan trafnie zauważa, że nie każda przykrość doznana przez drugą osobę oznacza naruszenie dobra osobistego – jeśli dana dolegliwość, według powszechnie przyjętych w społeczeństwie ocen, ma charakter małej wagi i nieprzekraczający określonego progu istotności, nie można mówić o naruszeniu dobra osobistego⁴⁴. A zatem do oceny, czy doszło do naruszenia dóbr osobistych decydująca jest ocena obiektywna, a nie subiektywne odczucia⁴⁵.

Aby mogły powstać roszczenia przewidziane w art. 24 § 1 k.c., konieczne jest ustalenie istnienia chronionego dobra osobistego, o którym mowa w art. 23 k.c., jego naruszenia oraz bezprawności działania sprawcy. Oznacza to, że w postępowaniu o ochronę dóbr osobistych powód musi wykazać konkretne działania pozwanego,

⁴¹ J. Matys, *Model zadośćuczynienia pieniężnego z tytułu szkody niemajątkowej w kodeksie cywilnym*, Warszawa 2010, s. 119.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny...*, komentarz do art. 24 Nb 3, Legalis.

⁴⁴ M. Pazdan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1, Warszawa 2012, s. 1234.

⁴⁵ Wyrok SA w Krakowie z dnia 16.01.2018 r., sygn. I ACa 853/17.

które prowadzą do naruszenia tego dobra⁴⁶. W związku z tym sąd rozpatrujący sprawę w pierwszej kolejności powinien ocenić, czy rzeczywiście doszło do naruszenia dobra osobistego, a dopiero w dalszej kolejności analizować, czy zachowanie pozwanego miało charakter bezprawny⁴⁷.

W tym miejscu istotne jest wskazanie, czym jest bezprawność. Bezprawność jest przesłanką, która stanowi podstawę do uznania, że sprawca dokonujący naruszenia konkretnego dobra osobistego ponosi za to naruszenie odpowiedzialność⁴⁸. Co więcej, ochrona dóbr osobistych zgodnie z art. 24 k.c. przysługuje jedynie w przypadku, gdy działanie innej osoby jest bezprawne⁴⁹. A zatem wspomniana bezprawność warunkuje wystąpienie naruszenia dóbr osobistych⁵⁰.

Obecnie, zgodnie z art. 24 k.c., osoba, której dobra osobiste zostały naruszone, może dochodzić środków ochrony zarówno niemajątkowej, jak i majątkowej. Dodatkowo, na podstawie art. 448 k.c., jeśli działanie sprawcy było bezprawne i zawinione oraz posiada znamiona winy umyślnej, poszkodowanemu przysługują roszczenia o charakterze majątkowym⁵¹.

Prawo do nieprzerwanego korzystania z energii elektrycznej

Chociaż katalog dóbr osobistych nieustannie ewoluuje pod wpływem judykatury i doktryny, proces ten nie jest dowolny⁵². Jego otwarta formuła to świadomy zabieg ustawodawcy, który ma na celu zapewnienie systemowi prawnemu elastyczności w odpowiedzi na nowe wyzwania społeczne i technologiczne. Właśnie dzięki tej otwartej formule postęp cywilizacyjny oraz zmiany w postrzeganiu relacji międzyludzkich doprowadziły do wykształcenia się nowych, nieujętych wprost w kodeksie wartości. Znalazły one jednak ochronę w praktyce sądowej, czego najlepszym przykładem jest uznanie za dobra osobiste stan cywilny⁵³, głos⁵⁴ czy prywatność⁵⁵.

⁴⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2009 r., sygn. I PK 210/08.

⁴⁷ Tak: Wyrok SN z 2 lutego 2011 r., sygn. II CSK 431/10, wyrok SA w Poznaniu z 8 lipca 2011 r., sygn. I ACa 375/11.

⁴⁸ M. Romańska (red.), *Dobra osobiste i ich ochrona*, Warszawa 2020, Rozdział IV, Legalis.

⁴⁹ Wyrok SN z dnia 22.01.1974 r., sygn. II CR 752/73, niepubl.

⁵⁰ S. Grzybowski, *Ochrona...*, s. 113.

⁵¹ Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 24.0.2008 r., sygn. I ACa 1150/06, Legalis.

⁵² Wyrok SA w Łodzi z dnia 7 maja 2014 r., sygn. I ACa 1311/13.

⁵³ Z. Radwański (red.) *Prawo cywilne...*, s. 169.

⁵⁴ J. Gudowski (red.), *Kodeks Cywilny. Orzecznictwo, piśmiennictwo*, tom 1, Warszawa 2021, s. 406.

⁵⁵ E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny...*, komentarz do art. 23 Nb 6, Legalis.

Nierzadko ochrona dóbr osobistych staje się odpowiedzią na luki w systemie prawnym, oferując podstawową ochronę godności jednostki tam, gdzie brakuje szczegółowych regulacji. Taki kierunek wykładni w sposób nieunikniony skierował dyskurs sądowy w stronę dóbr osobistych nowej natury, immanentnie związanych z rozwojem technologicznym. Na przestrzeni lat sądy wielokrotnie podejmowały temat kwalifikacji prawa do nieprzerwanego korzystania z energii elektrycznej jako dobra osobistego.

Nie ulega wątpliwości, że w warunkach współczesnej cywilizacji dostęp do energii elektrycznej jest fundamentalnym warunkiem godnego życia i realizacji innych, podstawowych dóbr osobistych. Brak prądu bezpośrednio uderza w prawo do ochrony zdrowia, prywatności czy poczucia bezpieczeństwa we własnym mieszkaniu. Tę zależność dostrzegł Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 października 2010 r. w sprawie o sygn. akt V CSK 90/10. Sąd wskazał, że choć nie istnieje samoistne prawo do energii, to jej odcięcie może prowadzić do naruszenia już chronionych dóbr osobistych, takich jak możliwość korzystania z udogodnień współczesnej cywilizacji⁵⁶.

Mimo oczywistego związku energii z komfortem i bezpieczeństwem jednostki orzecznictwo ostatecznie wypracowało jednoznacznie negatywne stanowisko w kwestii uznania prawa do niej za samoistne dobro osobiste. Przełomowy okazał się wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2011 r. w sprawie o sygn. akt II CSK 160/11, w którym wprost stwierdzono, że prawo do niezakłóconego korzystania z energii elektrycznej nie jest dobrem osobistym w rozumieniu art. 23 k.c.⁵⁷.

Sąd uznał, że choć energia elektryczna stanowi obecnie fundamentalne dobro cywilizacyjne, niezbędne do normalnego funkcjonowania człowieka we współczesnym społeczeństwie⁵⁸ to nie spełnia ono kryteriów do uznania go za dobro osobiste. Wynika to z faktu, iż energia nie jest związana wprost z osobowością człowieka, a zatem nie istnieje samoistnie dobro osobiste w postaci prawa do niezakłóconego korzystania z energii elektrycznej. Jednakże, co warto podkreślić, w wyniku wystąpienia zakłócenia z korzystania z energii mogą zostać naruszone dobra osobiste, które już występują w art. 23 k.c.⁵⁹.

Ostatecznym argumentem, który przesądził o takim kierunku orzecznictwa, okazał się niemajątkowy charakter dóbr osobistych. Jak trafnie wskazał Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 3 września 2013 r. w sprawie o sygn. akt I ACa 176/13, możliwość korzystania z energii elektrycznej jest nierozzerwalnie

⁵⁶ Wyrok SN z dnia 15 października 2010 r., sygn. V CSK 90/10.

⁵⁷ Wyrok SN z dnia 7.12.2011 r., sygn. II CSK 160/11.

⁵⁸ Tak: Wyrok SN z dnia 7 grudnia 2011 r., sygn. II CSK 160/11, Wyrok SN z dnia 3 marca 2010 r., sygn. III SK 38/09, Wyrok SN z dnia 2 kwietnia 2009 r., sygn. III SK 36/08.

⁵⁹ A. Jakubowski, Głosa do wyroku SN z dnia 7.12.2011 r., II CSK 160/11, LEX/el. 2012.

związana z odpłatnością – wymaga spełnienia ekwiwalentnego świadczenia pieniężnego. Cecha ta stoi w fundamentalnej sprzeczności z istotą dóbr osobistych, które są wartościami o charakterze niematerialnym, niezależnymi od transakcji rynkowych. Skoro energia jest towarem, to prawo do korzystania z niej nie może być włączone w poczet dóbr osobistych, które muszą wynikać z istoty człowieczeństwa, a nie z umowy o świadczenie usług⁶⁰.

Pogląd ten znajduje potwierdzenie także w nowszym orzeczeniu. Przykładowo, Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 2 grudnia 2015 r. w sprawie o sygn. akt I ACa 436/15 w pełni podzielił tę linię orzeczniczą. W wyroku Sąd podkreślił, że ochronie podlegają jedynie te wartości, które są „immanentnie związane z osobą ludzką i sferą jej odczuć”⁶¹. Sąd stanowczo stwierdził, że dostęp do energii elektrycznej nie stanowi takiego dobra osobistego. Co istotne, Sąd zwrócił również uwagę na konieczność obiektywnej oceny naruszenia, odróżniając ją od subiektywnych odczuć i roszczeniowej postawy powoda wobec dostawcy energii.

Wnioski

Energia elektryczna stanowi obecnie fundamentalne dobro cywilizacyjne, niezbędne do normalnego funkcjonowania człowieka we współczesnym społeczeństwie⁶², a także funkcjonowania państwa⁶³. W związku z powyższym dostęp do energii powinien być zapewniony w sposób nieprzerwany i niezależny od bieżącej sytuacji politycznej czy gospodarczej kraju⁶⁴. Można również przyjąć założenie, że poziom rozwoju gospodarczego i społecznego, jaki został osiągnięty w UE, powoduje, że energia, a zwłaszcza energia elektryczna, jest dobrem publicznym, przysługującym każdemu, bez różnicowania ze względu na status materialny. Jednocześnie paradoksalnie w orzecznictwie TSUE energia postrzegana jest jako towar i jako taka jej cena powinna być determinowana relacją podaży i popytu, a nie innymi czynnikami pozarynkowymi. Trybunał Sprawiedliwości UE⁶⁵ stwierdził bardzo wcześnie, że produkty energetyczne, w tym energia elektryczna i gaz,

⁶⁰ Wyrok SA w Warszawie z 3 września 2013 r., sygn. I ACa 176/13.

⁶¹ Wyrok SA w Szczecinie z 2 grudnia 2015 r., sygn. akt I ACa 436/15.

⁶² Tak: Wyrok SN z dnia 7 grudnia 2011 r., sygn. II CSK 160/11, Wyrok SN z dnia 3 marca 2010 r., sygn. III SK 38/09, Wyrok SN z dnia 2 kwietnia 2009 r., sygn. III SK 36/08.

⁶³ F. Elżanowski, *Polityka Energetyczna Prawne Instrumenty Realizacji*, Warszawa 2008, s. 181.

⁶⁴ T.W. Kaźmierczak, *Bezpieczeństwo energetyczne...*, s. 17.

⁶⁵ See Case C-393/92, *Almelo v. Energiebedrijf IJssel*, (1994) ECR I-1477 (para. 28); see also Case C-158/94, *Commission v. Italian Republic*, (1997) ECR I-5789.

są towarami, które podlegają zasadom Traktatu o funkcjonowaniu EU dotyczącym swobodnego przepływu towarów i usług.

Jednak w sytuacji, z jaką mamy dzisiaj do czynienia – wojna między Rosją a Ukrainą znacząco zmieniła stosunki między Unią Europejską a Rosją⁶⁶ – bezpieczeństwo energetyczne Unii Europejskiej stało się jednym z najważniejszych politycznych priorytetów⁶⁷.

Konsekwencje wojny z perspektywy sektora energetycznego poważnie naruszyły globalne bezpieczeństwo energetyczne i zakwestionowały liberalne fundamenty europejskiego i międzynarodowego prawa energetycznego. Przerywając nagle dostawy surowców i zakłócając infrastrukturę w czasie konfliktu zbrojnego, Rosja unaczniła krajom importującym energię, że zależność od zagranicznych źródeł może zostać wykorzystana jako narzędzie nacisku politycznego⁶⁸.

Kluczowe stało się zbadanie, czy niezakłócone korzystanie z energii elektrycznej może zostać zakwalifikowane jako dobro osobiste przysługujące jednostce.

Choć w literaturze funkcjonują różne ujęcia dobra osobistego, to ich wspólną cechą jest traktowanie dóbr osobistych jako wartości – istotnych z punktu widzenia godności człowieka i jego funkcjonowania w społeczeństwie. Ponadto dobra osobiste mają charakter niemajątkowy, zindywidualizowany i są niezbywalne.

W związku z powyższym należy stwierdzić, że analiza dominującej linii orzeczniczej prowadzi do jednoznacznego wniosku: mimo że katalog dóbr osobistych jest otwarty na nowe wartości, sądy konsekwentnie stają na stanowisku, że prawo do nieprzerwanego korzystania z energii elektrycznej nie może być uznane za samoistne dobro osobiste w rozumieniu Kodeksu cywilnego. Mimo że elektryfikacja ma dziś powszechny charakter i wynika m.in. z art. 5a ustawy – Prawo energetyczne z 10 kwietnia 1997 r.⁶⁹ – to jednak korzystanie z energii elektrycznej stanowi przejaw dostępu do dóbr cywilizacyjnych, które ułatwiają codzienne funkcjonowanie. Brak prądu nie narusza podstawowych wartości składających się na istotę człowieczeństwa, lecz jedynie powoduje trudności i niedogodności w życiu codziennym, którym można zaradzić, choć często wymaga to dodatkowych wydatków⁷⁰. Kluczowym kryterium, które ostatecznie wykluczyło możliwość uznania prawa do nieprzerwanego dostępu do energii elektrycznej za dobro osobiste, jest jego

⁶⁶ L. Tichý, Z. Dubský, *The EU energy security relations with Russia until the Ukraine war*, "Energy Strategy Reviews" 2024, 52.

⁶⁷ K. Talus, Q.M. Hasan, D.S. Olawuyi, *Natural Resource Contracts and Net Zero*, [w:] D.S. Olawuyi (red.), *Net Zero and Natural Resources Law: Sovereignty, Security, and Solidarity in the Clean Energy Transition*, Oxford 2024, s. 213.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ Prawo Energetyczne Dz.U. z 1997 r. Nr 54, poz. 348, tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 266.

⁷⁰ Tak: Wyrok SN z dnia 15 października 2010 r., sygn. V CSK 90/10, Wyrok SN z dnia 12 grudnia 2011 r., sygn. II CSK 160/11.

odpłatny charakter. Istota ochrony dóbr osobistych opiera się na ich niematerialnym charakterze. Tymczasem dostęp do energii elektrycznej jest świadczeniem o charakterze majątkowym, wymagającym pieniężnego ekwiwalentu, a zatem nie może być włączone w poczet dóbr osobistych⁷¹.

Bibliografia

- Borysiak W. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 33, Warszawa 2024.
- Boute A., *Energy Dependence and Supply Security*, Oxford 2023. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198890478.001.0001>
- Bożyk P., Nyga-Łukaszewska H. [w:] P. Bożyk, *Bezpieczeństwo energetyczne Polski w ujęciu autonomicznym i zintegrowanym z Unią Europejską*, Warszawa 2013.
- DeBardleben, *Introduction: A Transnational Approach to EU-Russia Relations*, [w:] T. Casier, J. DeBardleben (red.), *EU-Russia Relations in Crisis, Understanding Diverging Perceptions*, New York 2018. <https://doi.org/10.4324/9781315444567-1>
- Chester L., *Conceptualising energy security and making explicit its polysemic nature*, "Energy Policy" 2010, 38(2), s. 887–895. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.10.039>
- Barner L., Holz F., von Hirschhausen Ch., Kemfert C., *Is Russian gas still needed in the European Union? Model-based analysis of long-term scenarios*, "Energy Strategy Reviews" 2025, 58, 101646. <https://doi.org/10.1016/j.esr.2025.101646>
- Domagała M., *Bezpieczeństwo energetyczne. Aspekty administracyjno-prawne*, Lublin 2008.
- Elżanowski F., *Polityka Energetyczna Prawne Instrumenty Realizacji*, Warszawa 2008.
- Gniewek E., Machnikowski P. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 11, Warszawa 2023.
- Gritz A., Wolff G., *Gas and energy security in Germany and central and Eastern Europe*, "Energy Policy" 2024, 184, 113885. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2023.113885>
- Grzybowski S., *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*, Warszawa 1957.
- Gudowski J. (red.), *Kodeks Cywilny. Orzecznictwo, piśmiennictwo*, tom 1, Warszawa 2021.
- Jakubowski A., *Glosa do wyroku SN z dnia 7.12.2011 r., II CSK 160/11, LEX/el.* 2012
- Janiszewska B. [w:] J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2021.
- Jansen J.C., Seebregts A.J., *Long-term energy services security: What is it and how can it be measured and valued?*, "Energy Policy" 2010, 38(4), s. 1654–1664. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.02.047>
- Każmierczak T.W., *Bezpieczeństwo energetyczne – Implikacje uzależnienia polski od importu gazu z Rosji (zarys problemu)*, Warszawa 2008.
- Knap A., Studzińska J., Nowak B., Buchalska J., *Prawo do czystego środowiska jako dobro osobiste i możliwość skutecznego egzekwowania orzeczeń z tego zakresu*, „Krytyka Prawa.

⁷¹ Wyrok SA w Warszawie z 3 września 2013 r., sygn. I ACa 176/13.

- Niezależne Studia nad Prawem” 2024, 16, Warszawa 2024. <https://doi.org/10.7206/kp.2080-1084.699>
- Matys J., *Model zadośćuczynienia pieniężnego z tytułu szkody niemajątkowej w kodeksie cywilnym*, Warszawa 2010.
- Nguyen H.H., Nguyen P.V., Ngo V.M., *Energy security and the shift to renewable resources: The case of Russia-Ukraine war*, “The Extractive Industries and Society” 2024, 17. <https://doi.org/10.1016/j.exis.2024.101442>
- Nowak B., *Gas Market Liberalization and Energy Security Legal and Institutional Aspects*, Warszawa 2012.
- Nowak B., *Bezpieczeństwo energetyczne Polski w kontekście bezpieczeństwa energetycznego Unii Europejskiej*, „Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem” 2010, 2.
- Pazdan M. [w:] *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2012.
- Pazdan M. [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1, Warszawa 2012.
- Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks Cywilny. Komentarz do artykułów 1–449 11*, Warszawa 2008.
- Romańska M. (red.), *Dobra osobiste i ich ochrona*, Warszawa 2020, Rozdział IV, Legalis.
- Ruszel M., *The significance of the Baltic Sea Region for natural gas supplies to the V4 countries*, “Energy Policy” 2020. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2020.111786>
- Talus K., Hasan Q.M., Olawuyi D.S., *Natural Resource Contracts and Net Zero*, [w:] D.S. Olawuyi (red.), *Net Zero and Natural Resources Law: Sovereignty, Security, and Solidarity in the Clean Energy Transition*, Oxford 2024. <https://doi.org/10.1093/9780198925033.003.0004>
- Tichý L., Dubský Z., *The EU energy security relations with Russia until the Ukraine war*, “Energy Strategy Reviews” 2024, 52. <https://doi.org/10.1016/j.esr.2024.101313>
- Zajdler R., *Kodeksy sieci rynku energii elektrycznej i gazu zimnego w porządku prawnym postlizbońskiej Unii Europejskiej*, Warszawa 2019.
- Zhao W., *Changes in Crude Oil Price under the Russia-Ukraine Conflict and Dynamics of Stock Market in G7 Countries*, “Highlights in Business, Economics and Management” 2023, 8. <https://doi.org/10.54097/hbem.v8i.7227>